

Wie is deze oorlog eigenlijk begonnen?

OORLOG IN OEKRAÏNE We moeten ophouden de westerse reactie op de Russische agressie in Oekraïne in vraag te stellen, schrijft Steven Van Hecke. Probeer je eens voor te stellen dat het Westen voor een keer gelijk heeft.

Steven Van Hecke
Hoofddocent
Europese en
vergelijkende
politiek (KU Leuven).

Niet alleen rond het Kremlin komen er stilaan 'kleine barstjes in de muur' (*DS 4 mei*), ook in het westerse front zijn de scheuren duidelijk merkbaar. De aanslepende oorlog begint zijn tol te eisen. Terwijl aanvankelijk alleen kritische geluiden uit extreemlinkse en extreemrechtse hoek kwamen, beginnen nu ook enkele academici en opiniemakers zich te roeren. Dat is alleszins erg heilzaam voor het publieke debat. Toch ondervinden ze opmerkelijk veel weerstand. Ondanks enkele nuanceverschillen – de ene benadrukt veeleer de dringende nood aan een wapenstilstand terwijl de andere een vurig pleidooi houdt om met Moskou in dialoog te gaan – is wat hen vooral verbindt een uitgesproken kritiek op de houding van de EU, de Navo en het Westen. In tegenstelling tot de rest van de wereld zouden onze politici zich namelijk laten meeslepen in een oorlogslogica en dus zelf verantwoordelijk zijn voor de aanhoudende escalatie op het terrein.

Collectieve wijsheid

Volgens *De stemming 2022 (DS 5 mei)* slaat dat zogenaamd zelfkritische discours nauwelijks aan. De bevolking lijkt zelfs nog verder te willen gaan in het militaire opbod. Zo wil de helft van de ondervraagden een no-flyzone boven Oekraïne afdwingen en is bijna 30 procent voorstander van de inzet van grondtroepen. Dat voor de huidige aanpak van het conflict een groot draagvlak bestaat, is voor de critici van de westerse aanpak wellicht het bewijs van een soort collectieve verdwazing bij het oorlogszuchtige volk. Gelukkig zijn er slimme intellectuelen die daaraan ontsnappen.

Zijn in het Westen de beleidsmakers en de publieke opinie verblind geraakt? Dat kan natuurlijk altijd, zo leert ons de geschiedenis. Maar wie ziet niet dat de Oekraïense president Zelenski gebruikmaakt van een uitgekende mediastrategie, dat niet alleen de strijd voor democratie en mensenrechten maar ook onversneden nationalisme een belangrijk motief is voor het Oekraïense verzet, of dat ook dit gewapend conflict zijn eigen opportunisten kweekt?

De westerse initiatieven om Rusland in het internationaal systeem te integreren zijn pas gestopt in 2014, na de annexatie van de Krim

Steun aan Oekraïne is evenwel niet hetzelfde als naïef en kritiekloos alles goedkeuren wat uit Kiev komt. Het is ook niet hetzelfde als Washington en Londen willoos achtermahollen. Alsof al die ervaren EU-politici, diplomaten en andere experts sinds de Russische invasie ineens bevangen zijn door een collectieve zinsverbijstering.

Misschien is de houding van Europa veeleer een zaak van collectieve wijsheid en slaan daarom de tegenargumenten niet aan. De voorbije jaren en nog tot enkele dagen voor 24 febru-

ari hebben verschillende westerse leiders zich ingezet om tot een diplomatieke oplossing te komen. Ze hebben erop toegezien Rusland niet nodeloos voor het hoofd te stoten. Het was uitgerkend die bekommernis die ertoe leidde dat van het al in 2008 beloofde Navo-lidmaatschap van Oekraïne niets in huis is gekomen. Met alle gevolgen van dien, zoals we intussen weten. Al die inspanningen hebben niets opgeleverd. Het Kremlin heeft ook luisterbereidheid duidelijk geïnterpreteerd als een teken van zwakte. Nu pleiten voor dialoog met de Russische president Vladimir Poetin terwijl hij in woord en daad onbetrouwbaar is gebleken, doet veeleer denken aan Einsteins definitie van waanzin: 'Steeds opnieuw hetzelfde doen, maar toch een ander resultaat verwachten.'

Selectief eigenbelang

Er schort niet alleen iets aan het empirische argument, maar ook aan de opvatting dat het Westen Moskou niet had mogen provoceren met een ongebreidelde uitbreiding van de Navo en de EU. In de feiten klopt dat evenmin, het is à la Poetin de geschiedenis van de jaren 90 herschrijven én doelbewust de talrijke westerse initiatieven vergeten om Rusland in het Europees en internationaal systeem te integreren. Die inspanningen zijn pas gestopt in 2014, na de annexatie van de Krim. Maar zelfs als Poetin gelijk heeft: waarom wordt die redering maar in één richting toegepast? Moet hij dan ook niet zelf pleiten voor diplomatiek overleg en afzien van elke actie die het Westen op stang kan jagen, en als hij dan toch

een land binnenvalt, zich minstens aan de internationale rechtsregels houden? Het is toch vreemd dat de critici van de westerse aanpak daar nooit op hameren? Per slot van rekening is niet de EU of de Navo, maar Rusland deze oorlog begonnen.

Ten derde wordt het argument van het eigenbelang – dit is niet onze oorlog, we hebben in Oekraïne niets te zoeken en we zouden er beter alles aan doen om onze eigen veiligheid te bewaren – erg selectief toegepast. Als het over de levering van zware wapens gaat, zou het Westen zich afzijdig moeten houden. Maar de opvang van vluchtelingen binnen de EU kan dan weer wel. Alsof we daarmee geen externe conflictstof importeren en de

De ironie van Bad Composers is kennelijk iemand ontgaan

Tom Janssens & Maarten Quanten
Artistiek coördinator
De Bijloke;
programmator
hedendaagse
muziek De Bijloke

CANCEL CULTUUR De bedoeling van *Bad Composers* was helemaal niet de componisten in kwestie te cancelen, schrijven Tom Janssens en Maarten Quanten.

Hangt de waardering van kunst af van de deugdzaamheid van haar schepper? Het is een boeiende vraag die Mia Doornaert opwerpt (*DS 5 mei*). Daarin haalt ze onze concert happening *Bad Composers* flink door de mangel, en daarbij – onbedoeld – vooral zichzelf. Doornaert stoomt nogal door over de zogezegd puriteinse doelstellingen en doctrinaire eertzucht van Muziekcentrum De Bijloke.

Het zal haar wellicht verbazen dat niet het onderuithalen of cancelen van 'heilige boontjes' aan de basis lag van onze festivaldag. Op de zes concerten met theatrale interventies ging het vooral over hoe morele waarden verbonden kunnen worden met muziek. En misschien zelfs onze erva-

ring ervan beïnvloeden en de reflectie erover aanwakkeren.

'Niemand heeft ooit beweerd dat ze heiligen waren', stelt Doornaert over de componisten wier muziek op *Bad Composers* weerklonk. Dat valt te betwisten. Juist omdat muziek abstract is, hangt om klassiek de aura van de heilige onschuld. Onze happening begon dan ook, niet toevallig, bij Plato en middeleeuwse muziektheorie. Toen al werden bepaalde combinaties van tonen als schadelijk beschouwd. Het nazisme zag 'ontaarding' in atonaliteit, in de beeldvorming rond Gesualdo werd zijn muziek gekoppeld aan de moorden die hij pleegde en in de muziek van Poulenc zitten exotische clichés.

Die en vele andere, uiteenlopende aspecten van het vraagstuk rond morele waarden en muziek werden op *Bad Composers* belicht. Niet om vanuit de toekomst met een belerend vingertje te zwaaien. Wel omdat soms

minder fraaie kenmerken deel geworden zijn van de kunstwerken en er betekenis aan geven.

Intellectueel slappe onzin

Aan dat soort vraagstellingen komt Doornaert niet toe. Ze was dan ook niet op onze happening aanwezig en nam amper de moeite om voorbij de festivaltitel of promobeelden te kijken. Haar verontwaardiging, geënt op flodderige veronderstellingen en weinig journalistieke onderbuikgevoelens, bewijst net het omgekeerde van wat ze beweert. Als mensen verbolgen reageren op het kaderend denken waaraan muziek haar vorm en betekenis ontleent, is zo'n discussie wel degelijk waardevol. De vaak humoristische, inleidende monologen en dialogen van auteur Gaea Schoeters die de muziek begeleidden, waren allesbehalve ontstaan uit morele superioriteit. Ze waren evengoed kritisch voor het heden en de woked-

beweging. Zoals Johan Heldenbergh het in de rol van Händel uitdrukte op ons podium: 'Kritisch zijn over het verleden is makkelijk, hè? Maar de hand in eigen boezem steken ...'

Die affiches zijn wat ze zijn. Smakeloos. Grotesk. Provocatief. Een voorstelling in absurdum van hoe Doornaerts 'nieuwe zedenmeesters' hun boodschap zouden vermarkten

De affiches zijn wat ze zijn. Smakeloos. Grotesk. Provocatief. Een voorstelling in absurdum van hoe Doornaerts 'nieuwe zedenmeesters' hun boodschap zouden vermarkten

President Zelenski: een gewiekst mediastrategie, maar wat dan nog? © Timothy clary/afp

druk op de interne cohesie van onze samenleving niet vergroten. Voor alle duidelijkheid: ik vind het volkomen terecht dat we de moeders met kinderen niet aan hun lot hebben overgelaten in de vrieskou aan de buitengrenzen van de EU. Maar dat was toch ook niet in ons eigenbelang? Op extreemrechts na heb ik de critici van het Westen toen niet gehoord. Erg geloofwaardig is dat niet.

Ethische keuze

Tot slot is de empathische houding ten aanzien van Poetin moreel laakbaar, zoals ik hier eerder argumenteerde (*DS 5 maart*). Voor de toeschouwer in een conflict is het gemakkelijk zich afzijdig te houden en zich in te

leven in het standpunt van de dader. De critici vergeten blijkbaar dat het in de eerste plaats het slachtoffer toekomt om de grenzen van het conflict te bepalen. Als bovendien dat slachtoffer herhaaldelijk en expliciet om hulp vraagt en de oorlogsmisdaden zich intussen ongestraft opstapelen, dan lijkt de meest ethische keuze toch niet erg moeilijk. Zelfs als dat bijdraagt tot de escalatie en als de kosten verder oplopen, in Oekraïne en bij ons. Of moeten de rollen eerst worden omgedraaid vooraleer duidelijk wordt waar dit conflict fundamenteel om draait? Stel je eens voor dat het Westen nu voor een keer gewoon gelijk heeft.

ten. Toch bleken die beelden niet brutaal genoeg om Doornaert de ironie ervan te doen inzien. Zou een gesubsidieerde cultuurinstelling als Muziekcentrum De Bijloke werkelijk duizenden euro's besteden aan topmusici om fantastische muziek uit te voeren op het allerhoogste niveau, om dan tegenover het publiek te besluiten: deze composities zullen we niet langer uitvoeren, want de man die ze bedacht was een slechterik? Natuurlijk niet, wat een idee! Dat veronderstellen is intellectueel slappe onzin.

Scherpe vragen

The proof of the pudding is in the eating. Bij gebrek aan feitenkennis verlegt Doornaert de discussie naar een debat over de hoeveelheid vanillesuiker in het recept. De vraag over framing en duiding van klassiek wordt haast nooit 'op' maar altijd 'naast' het concertpodium uitgevochten. Net daarom leek het ons een uit-

daging om – eenmalig en binnen een strak afgebakende festivalcontext – scherpe vragen en live muziek op een originele, grappige én diepgravende manier naast elkaar te zetten. Dat is toch iets wezenlijk anders dan een standbeeld weghalen of een betuttelend plaatje naast een kunstwerk hangen.

Bad Composers heeft een gevoelige snaar geraakt, en ook al betreuren we de verenging die het debat daaromtrent aannam: alleen al voor het opwaaiende stof was deze concert-happening de moeite waard. Ervoor en erna kan, mag en zal de prachtmuziek van genoemde componisten een plek blijven krijgen op het podium van ons Muziekcentrum. En zullen we ons blijven inspannen om hun composities te presenteren opdat er zo veel mogelijk luisteraars van kunnen genieten. En er zo nu en dan eens over nadenken. Als ze dat willen, tenminste ...

column

Bieke Purnelle

Ongewenst

Deze week lekte de nieuwswebsite Politico een ontwerptekst van het Amerikaans Hooggerechtshof waaruit blijkt dat een meerderheid van de rechters het historische Roe v. Wade-arrest, dat in 1973 van abortus een federaal grondwettelijk recht maakte, wil afvoeren. De gretigheid waarmee conservatieve politici wereldwijd zogenaamd verworven rechten onderuit proberen te halen, verontrust mij al langer dan vandaag.

Abortus is van alle tijden, wettelijk of onwettelijk. Vrouwen die vroeger, voor er sprake was van enig abortusrecht, ongewenst zwanger werden, deden net als vandaag alles om van die zwangerschap af te komen. Wie geld én geluk had, kon soms terecht bij een moedige en welwillende arts. De meeste vrouwen namen

echter hun toevlucht tot illegale engeltjesmakers in schimmige achterkamers of probeerden zelf hun zwangerschap te onderbreken met breinaalden, door kinine te slikken of zichzelf van de trap te gooien. De populairste methode was de zeepsop-methode: de klysmaspuit met zeepsop in de baarmoeder spuiten. Bij al die praktijken vielen uiteraard ook doden – jammer, maar ze hadden het zelf gezocht. Wie terugdeinsde voor de clandestiniteit, zag zich genoodzaakt de zwangerschap uit te zitten en te bevallen, om vervolgens een ongewenst kind op te voeden of het kind af te staan voor adoptie. Over de trauma's mocht nooit gesproken worden.

Ik moest deze week denken aan de katholieke kloosters van de Magdalena-zusters in Ierland, waar in 1975 een massagraf met 800 babylijkes werd aangetroffen. De overleden kinderen vertoonden tekenen van ondervoeding en verwaarlozing. In streng katholiek Ierland was ongewild zwanger worden de grootste schande die een vrouw kon overkomen. Zwangere tienermeisjes werden massaal verbannen naar katholieke strafinstellingen waar ze hun kind dreefret ter wereld moesten brengen. Kinderen die het overleefden, werden ter adoptie aangeboden of verkocht aan rijke, kinderloze echtparen. Hun jonge moeders verrichtten jarenlange dwangarbeid in de wasserijen van de kloosters. Ze werden van de wereld afgesneden, uitgebuit en vaak seksueel misbruikt. De geloofsargumentatie die wordt ingezet om abortusrechten te bestrijden, vermeldt doorgaans niets over dat soort weezinwekkende religieus geïnspireerde praktijken.

Jaarlijks worden zo'n 121 miljoen vrouwen ongewild zwanger, zowat de helft van alle zwangerschappen wereldwijd. Ongeveer 60 procent

daarvan mondt uit in abortus omdat de zwangerschap ongewenst is. Een groot deel van die ongewenstheid komt door gebrekkige toegang tot anticonceptie, door het ontbreken van seksuele voorlichting of door verkrachting. Maar liefst 45 procent van de abortussen verloopt op een onveilige manier. Ieder jaar sterven 50.000 vrouwen door een niet medisch gereguleerde en dus gevaarlijke abortus. We weten intussen al lang dat abortus verbieden niet tot minder abortussen leidt, maar tot meer gevaarlijke abortussen.

Meer dan 101 miljoen vrouwen staan helemaal alleen in voor het grootbrengen van hun kinderen. Uitgerekend de VS tellen het hoogste aantal eenoudergezinnen ter wereld.

Onderzoek, cijfers en kennis

Maar wat doen we ermee?

Terug naar het Amerikaanse

Hooggerechtshof en zijn rechters. Een van hen is Brett Kavanaugh, de man die in 2018 door twee vrouwen beschuldigd werd van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Ironie valt soms lastig te ontwijken. Sommige mannen eigen zich zonder scrupules het eigendomsrecht over vrouwenlichamen toe.

Diezelfde mannen blinken doorgaans uit in afwezigheid als het over hun verantwoordelijkheid gaat.

Is het niet wonderlijk hoe je met twee moet zijn om zwanger te worden, maar de verantwoordelijkheid voor het dragen, baren, voeden en groot-

brengen van het kind dat daar eventueel per ongeluk uit voortkomt, in hoofdzaak vrouwen te beurt valt? Is het niet bizar hoe mensen die vurig strijden voor het ongeboren leven, hun inzet staken zodra dat leven wordt geboren?

Als anti-abortuspleiters werkelijk zo bekommerd waren over kinderlevens, dan zouden we hen horen pleiten voor gratis perinatale zorg, uitgebreid ouderschapsverlof en hoogwaardige kinderopvang voor iedereen. Je zou verwachten dat de rechten van alle kinderen hoog op hun agenda staan. Vreemd genoeg hoor je hen nooit over het verbeteren van de leefomstandigheden van kinderen en alleenstaande moeders. Mensen die zelf op een erg geprivilegieerde plek, onbekommerd en gewenst ter wereld zijn gekomen, geloven wel vaker vrij in de baten van een sneoehard strafbeleid voor pechvogels.

Machtige mensen die beweren dat ze om het leven geven, maar de levens van vrouwen bij het restafval sorteren: nieuw is het allerminst, ontmoedigend des te meer.

Bieke Purnelle is freelance-schrijver en directeur van Rosa, kenniscentrum voor gender en feminisme. Haar column versijnt tweewekelijks op maandag.

Is het niet bizar hoe mensen die vurig strijden voor het ongeboren leven, hun inzet staken zodra dat leven wordt geboren? Je zou verwachten dat de rechten van alle kinderen hoog op hun agenda staan